אור שמח

הלכות תפלה פרק א הלכה ב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ז - תשפ"ז טל: 052-7611435 מייל: v.b.daskal@gmail.com **כל הזכויות שמורות ©**

פרק א הלכה ב

אלא[1] חיוב מצוה זו כך הוא כו', ומגיד שבחו של מקום כו', שואל צרכיו כו', ואח"כ נותן שבח והודיה לד' כו'.

המקור מחז"ל שמצוה מהתורה לפתוח בשבח, ואחר כך לשאול צרכיו כו'.

מפורש[2] בספרי פרשת ברכה שמ"ג, שמשה לא פתח בצרכן של ישראל עד שפתח בשבחו של מקום, ואחר כך בצרכן של ישראל, ואח"כ סיים בשבחו של מקום, וכן דוד וכן שלמה, וכן תקנו אנשי כנה"ג, שבתחילה פתחו בשבחו של מקום ואח"כ בצרכן כו' וסיימו בהודאה יעוי"ש.

סיכום: בספרי למדו ממשה רבינו שלא פתח בצרכם של ישראל עד שפתח בשבחו של מקום, ואחר כך בצרכם של ישראל, ואחר כך סיים בשבחו של מקום, ומכאן למד הרמב"ם שדבר זה הוא חלק ממצות התפלה.

ביאור התוספתא

וזה שאמרו בתוספתא מנחות פרק ששי (הי"ב) הלל ושבח ותפלה מעכבין זה את זה, הלל הוא בראש התפילה, ושבח הוא סוף התפלה שהוא ההודאה, ותפלה, שלשה אלו מעכבין זה את זה, ולכן למד רבינו מהתוספתא, דמדעכבין, בעל כרחין דכולהו הוו דבר תורה כמו תפלה, לשיטת רבינו.

סיכום: וזה הפירוש בתוספתא הלל ושבח ותפלה מעכבין זה את זה. גם מכאן למד הרמב"ם מדמעכבין זה את זה כולם דבר תורה.

מצות תפלה כוללת כל הברואים גם הגויים

ובספר[3] האמונות לרס"ג כתב במאמר ג' כו' השכל מחייב כו' לצוות לברואיו לעבדו והודות לו בעבור שבראם יעוי"ש, ולכן חשבו זה שבלב הוי אומר זו תפלה, וכן הוא אומר בדניאל (ו, יז) אלהך די אנת פלח ליה בתדירא, הוא ישיזבינך, וכי יש עבודה בבבל, אלא זו תפלה, וכן הוא אומר (דניאל ו, יא) וזמנין תלתה ביומא הוא בריך על ברכוהי" ע"כ. ורבינו בא לבאר המקור שחייב מהתורה לפתוח בשבח, ואחר כך לשאול צרכיו, ואחר כך לסיים בשבח.

---

1 ז"ל הרמב"ם (תפילה ונשיאת כפים א, א-ב): "מצות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר (שמות כג, כה) ועבדתם את ה' אלהיכם. מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה, שנאמר (דברים יא, יג) ולעבדו בכל לבבכם. אמרו חכמים (מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרשת משפטים) אי זו היא עבודה שבלב, זו תפלה. ואין מנין התפלות מן התורה, ואין משנה התפלה הזאת מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה: ולפיכך נשים ועבדים חייבין בתפלה, לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא, אלא חיוב מצוה זו כך הוא, שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום, ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא, ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה, ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו, כל אחד לפי כחו" עכ"ל.

מלשון הרמב"ם מוכח שמהתורה יש מצוה לפתוח בשבח, ואחר כך לשאול צרכיו, ואחר כך לסיים בשבח, שהרי כתב: אלא חיוב מצוה זו כך הוא כו', ומגיד שבחו של מקום כו', שואל צרכיו כו', ואחר כך נותן שבח והודיה לה' כו'. אבל יש להקשות, מנין למד זאת הרמב"ם, דבשלמא חיוב תפלה מהתורה מבואר במכילתא, אבל לא מבואר שם לפתוח בשבח כו', דז"ל מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (שמות כג, כה): "ועבדתם את ה' אלקיכם זו תפלה, וכן הוא אומר ולעבדו בכל לבבכם (דברים יא, יג) איזו היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה, וכן הוא אומר בדניאל (ו, יז) אלהך די אנת פלח ליה בתדירא, הוא ישיזבינך, וכי יש עבודה בבבל, אלא זו תפלה, וכן הוא אומר (דניאל ו, יא) וזמנין תלתה ביומא הוא בריך על ברכוהי" ע"כ. ורבינו בא לבאר המקור שחייב מהתורה לפתוח בשבח, ואחר כך לשאול צרכיו, ואחר כך לסיים בשבח.

2 ז"ל הספרי (דברים פרשת האזינו, ב): "ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר, מגיד הכתוב שכשפתח משה לא פתח בצרכם של ישראל תחילה, עד שפתח בשבחו של מקום. משל ללוטייר שהיה עומד על הבמה ונשכר לאחד לדבר על ידיו, ולא פתח בצרכי אותו האיש תחילה, עד שפתח בשבחו של מלך. אשרי עולם ממלכו, אשרי עולם מדיינו, עלינו זרחה חמה, עלינו זרחה לבנה, והיו אחרים מקלסים עמו, ואחר כן פתח בצרכו של אותו האיש, וחזר וחתם בשבחו של מלך. אף משה רבינו לא פתח בצרכי ישראל עד שפתח בשבחו של מקום, שנאמר ויאמר ה' מסיני בא, ואחר כך פתח בצרכם של ישראל, ויהי בישורון מלך. חזר וחתם בשבחו של מקום, אין כאל ישורון כו'" עכ"ל הספרי.

3 תוכן דבריו: להוכיח שמצות תפלה אינה רק במקור מהספרי והתוספתא, אלא היא גם מצוה שהשכל מחייב כל נברא, ולכן היא כוללת גם את הגויים, ובזה מיישב ביאור מאמר חז"ל בעבודה זרה. דז"ל ספר האמונות והדעות מאמר ג וראוי שאבאר ממה

אור שמח

הלכות תפלה פרק א הלכה ב

באגדה ריש עו״ג (ג, א) יבוא זה[4] כו׳, דחשיב מצות שמצוין בני נח, ויבוא דריוש [ויעיד] על דניאל שלא ביטל את התפלה כו׳, דהיא מצוה ראשית דבר תורה ודוק, ולכן לא חשיב יבוא שר הסריסים ויעיד שלא נתגאל במשתה יינו (דניאל פרק א), דזה הוי דברי סופרים, יעוין ודוק,

ויעוין[5] דברי רבינו בחיי בשער חשבון הנפש בחשבון הט׳, וראוי לך שתדע אחי, יעוי״ש לשון קדשו.

סיכום: מצוות תפלה היא גם מצוה שכלית, לכן היא כוללת גם את הגויים, ובזה מבואר דברי חז״ל בעבודה זרה כמבואר בפנים.

שמחייב אותו העיון לענין הזה דברים וענינים, ואומר: כי השכל מחייב להקביל כל מטיב אם בהטבה, אם הוא צריך אליה, אם בהודות, אם איננו צריך לגמול. וכאשר היה זה מחיובי השכל, לא היה נכון שיעזבהו הבורא יתברך בעניני עצמו, אבל התחייב לצוות ברואיו בעבודתו והודות לו, בעבור שבראם״ עכ״ל, מבואר שהוא מצווה על כל הברואים.

4 תוכן דבריו: ז״ל הגמ׳ בעבודה זרה (ג, א): ״אמר להם הקדוש ברוך הוא: מכם יבאו ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה כולה, יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד עבודת כוכבים, יבא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל, תבא אשת פוטיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה, יבא נבוכדנצר ויעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם, יבא דריוש ויעיד בדניאל שלא ביטל את התפלה, יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפז התימני (ואליהו בן ברכאל הבוזי) ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה כו״׳ ע״כ.

ויש לדקדק, מדוע לא אמרו שיבוא שר הסריסים ויעיד שלא התגעל ביין, כדכתיב בדניאל (א, ח): ״וַיָּשֶׂם דָּנִיֵּאל עַל לִבּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְגָּאַל בְּפַתְבַּג הַמֶּלֶךְ וּבְיֵין מִשְׁתָּיו וַיְבַקֵּשׁ מִשַּׂר הַסָּרִיסִים אֲשֶׁר לֹא יִתְגָּאָל״, עיין שם באריכות כל הפרק. ולפי המבואר דתפלה היא מצוה מהתורה שכוללת גם את כל הגויים, יתיישב היטב. דהנה לא מנו שם אלא דברים שגם גויים חייבים בשבע מצוות בני נח, לכן לא מנו אלא תפלה שהיא מז׳ מצוות בני נח. [א. ה. אין כוונת רבינו שתפלה היא מצוה בכלל ז׳ מצוות בני נח, דז׳ מצוות בני נח הם לאוין ולא כולל מצוות תפלה, אבל הכוונה שהיא בכלל האמונה בה׳, שגם גוי צריך להתפלל לה׳ כמו כל יהודי].

5 ז״ל ספר חובות הלבבות (שער ח - שער חשבון הנפש פרק ג): ״וראוי לך, אחי, שתדע, כי כוונתנו בתפלה אינה כי אם כלות הנפש אל האלהים וכניעתה לפניו, עם רוממותה לבוראה ושבחה והודאתה לשמו והשלכת כל יהביה עליו״ עכ״ל. הנה מבואר שהתפלה כוללת שבח והודאה ובקשת צרכיו, דהיינו ״השלכת כל יהביה עליו״.